

Τα λάθη της γνωσιακής αντίληψης και η επικούρεια φρόνηση

Χρήστος Γιαπιτζάκης

Ιδρυτικό Μέλος Κήπου Αθηνών

Επίκουρος Καθηγητής Νευρογενετικής
Ιατρική Σχολή, Ε.Κ. Πανεπιστήμιο Αθηνών

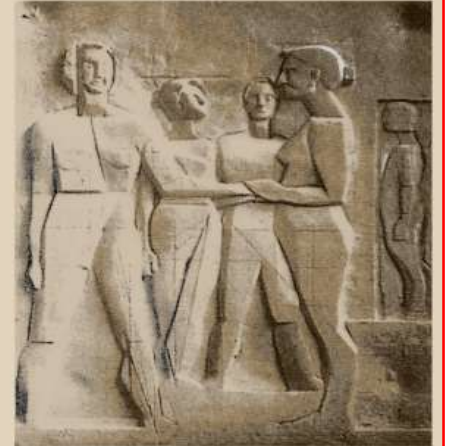
Μέλος Συμβουλευτικής Επιτροπής
Εργαστηρίου Εφαρμοσμένης Φιλοσοφίας
Φιλοσοφική Σχολή, Ε.Κ. Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΚΑΙ
ΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΗΣ
ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΤΩΝ
ΔΗΜΩΝ ΓΑΡΓΗΤΤΙΟΣ

ΚΗΠΟΣ
ΑΘΗΝΩΝ

ΦΙΛΟΙ
ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΑΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Τα λάθη της γνωσιακής αντίληψης και η επικούρεια φρόνηση

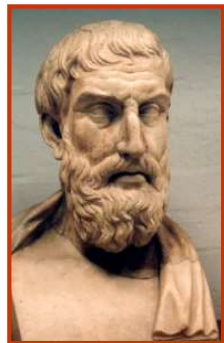
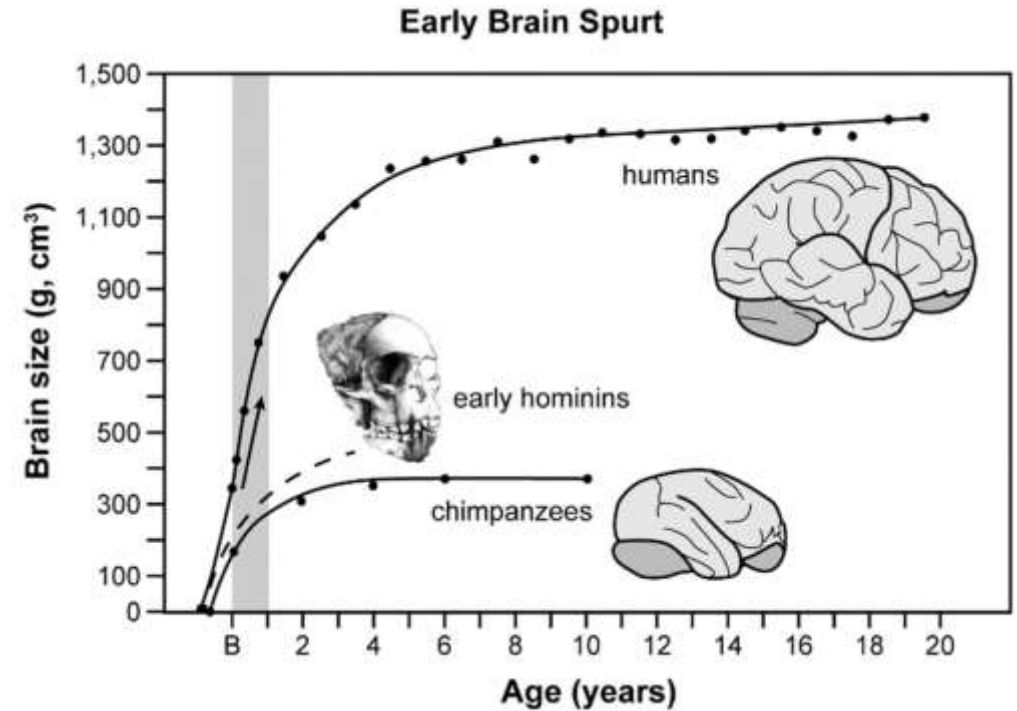
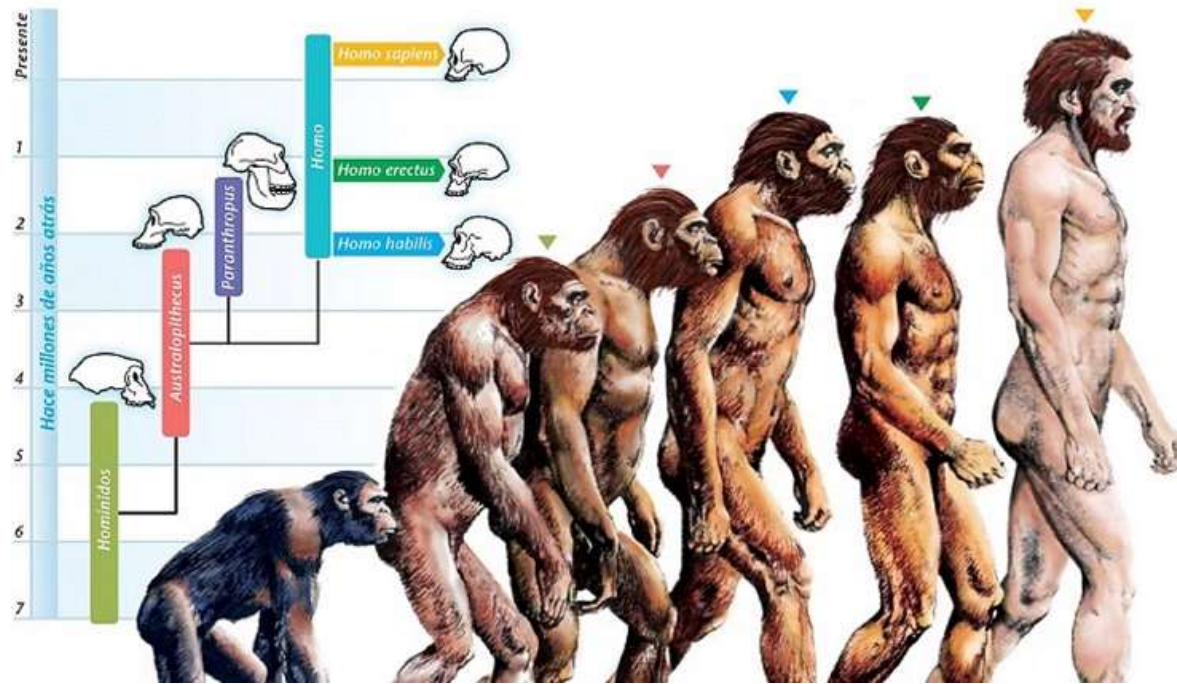

Επικούρεια προσέγγιση

- Βιολογία ανθρώπινου εγκεφάλου λόγω Εξέλιξης
- Συνηθισμένα λάθη προκατάληψης
- Φιλοσοφική έννοια της Σαχλαμάρας
- Διαφορά πολιτικής προσέγγισης και επιστημονικής προσέγγισης
- Συμπεράσματα για τους Φίλους της Επικούρειας Φιλοσοφίας

Τα λάθη της γνωσιακής αντίληψης και η επικούρεια φρόνηση

Ο ανθρώπινος εγκέφαλος είναι προϊόν Εξέλιξης

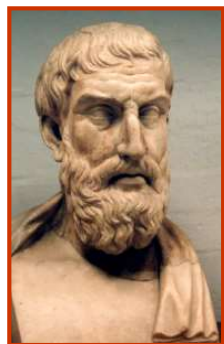
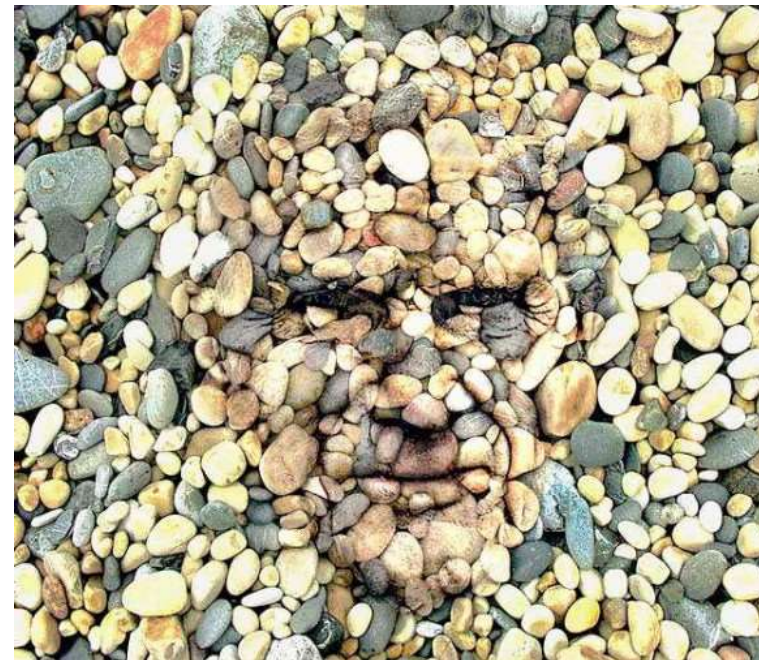
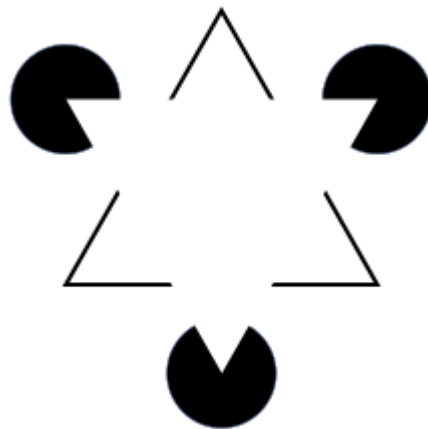
Επικούρεια προσέγγιση - Εξέλιξη με φυσική επιλογή Λουκρήτιος, *Περί της φύσεως των πραγμάτων*

«Γιατί με το πέρασμα του χρόνου αλλάζει η φύση ολάκερου του κόσμου, όλα αναγκαστικά περνούν από τη μια κατάσταση στην άλλη και τίποτα δεν μένει अपαραλλάχτο. Όλα εξελίσσονται, όλα τα αλλάζει η Φύση και τα αναγκάζει να μεταμορφώνονται» (E828-832).

«Πρέπει να αφανίστηκαν τότε πολλά είδη ζώων, καθώς δεν μπόρεσαν με τον πολλαπλασιασμό να σφυρηλατήσουν τη γενιά τους. Γιατί, όποια πλάσματα βλέπεις τώρα ν' ανασαίνουν τις ζωογόνες αύρες του αέρα, μόνα τους εξασφάλισαν την επιβίωσή τους απ' την αρχή ακόμα, θες με την πονηριά, θες με τη γενναιότητα ή και με τη σβελλάδα τους» (E855-859).

Τα λάθη της γνωσιακής αντίληψης και η επικούρεια φρόνηση

Κατά την Εξέλιξη ευνοήθηκε η γρήγορη γνωσιακή αντίληψη:
Συμπερασμός με λίγα αισθητηριακά δεδομένα

Επικούρεια προσέγγιση – Κανών – Κριτήρια Αλήθειας Επίκουρος, Προς Ηρόδοτο

«Η εντύπωση που θα επιβληθεί στον νου ή στα αισθητήρια όργανα είτε της μορφής είτε των ιδιοτήτων είναι πάντοτε η μορφή του στερεού αντικειμένου. Το λάθος και η πλάνη βρίσκονται πάντα στην γνώμη που σχηματίζουμε για το αντικείμενο όταν ένα γεγονός περιμένει επιβεβαίωση ή μη διάψευση αλλά ύστερα δεν επιβεβαιώνεται και διαψεύδεται» (ΔΛ Χ50).

Δύο Συστήματα Σκέψης

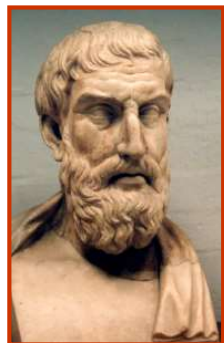
1ο Σύστημα: Συνειρμικό

γρήγορο, εύκολο

Με βάση προσωπικές συνήθειες, πεποιθήσεις, προτιμήσεις

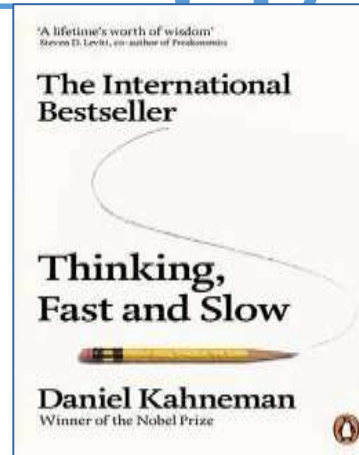
Ακριβές για καθημερινές αποφάσεις, αλλά ευάλωτο

- σε διάφορες γνωστικές προκαταλήψεις
- σε συστηματικά σφάλματα που προκαλούνται από ψυχολογικούς παράγοντες

Επικούρεια προσέγγιση – Κανών – Κριτήρια Αλήθειας Επίκουρος, Προς Ηρόδοτο

«Το σφάλμα δεν θα υπήρχε εκτός εάν και κάποιο άλλο είδος κίνησης δημιουργείτο μέσα μας, συνδεδεμένο στενά με την νοητική ενεργητική αντίληψη των εικόνων, αλλά που διαφέρει από αυτήν. Και αυτό [που συνδέεται με την ενεργητική αντίληψη, αλλά διαφέρει από αυτήν] εάν δεν επιβεβαιώνεται ή διαψεύδεται, δημιουργεί την πλάνη, αλλά εάν επιβεβαιώνεται, ή δεν διαψεύδεται, είναι το αληθές. » (ΔΛ Χ51).

2ο Σύστημα: Αναλυτικό
αργό, απαιτεί προσπάθεια

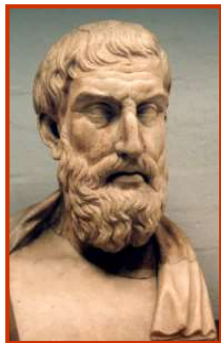
Με βάση την επιστήμη, την παρατήρηση και τον συλλογισμό

Εξαιρετικά Ακριβές
επειδή είναι αντικειμενικό

Συνειρμικό Μοντέλο Σκέψης - Συνηθισμένα λάθη προκατάληψης

- **Θεμελιώδες σφάλμα απόδοσης** οι άνθρωποι δίνουν υπερβολική έμφαση στην πρόθεση κάποιου και όχι σε εξωγενείς παράγοντες, εξηγώντας την συμπεριφορά άλλων ανθρώπων (αλλά όχι των ίδιων!)
- **Μεροληψία της πίστης** η αξιολόγηση ενός επιχειρήματος προκατειλημμένη από την πίστη στην αλήθεια ή το ψέμα του συμπεράσματος
- **Προκατάληψη επιβεβαίωσης** η τάση αναζήτησης ή ερμηνείας πληροφοριών με τρόπο που να επιβεβαιώνει τις προκαταλήψεις
- **Αυτοεξυπηρετούμενη προκατάληψη** η τάση να αξιολογούνται διαφορούμενες πληροφορίες κατά τρόπο που να ωφελεί το συμφέρον κάποιου
- **Πλαισίωση** χρήση μιας πολύ στενής προσέγγισης ενός θέματος
(και άλλα...)

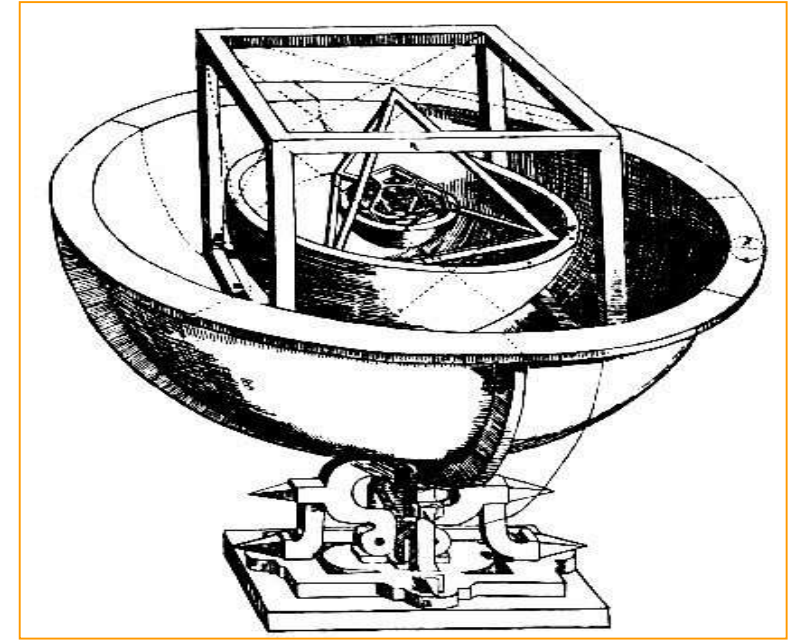
Επικούρεια προσέγγιση – Άρνηση των Προκαταλήψεων – Αντικειμενικότητα
«Ποτέ δεν θέλησα να αρέσω στους πολλούς. Διότι αυτά που άρεσαν σε εκείνους δεν ενδιαφέρθηκα να τα μάθω, ενώ αυτά που ευχαριστούσαν εμένα εκείνοι δεν μπορούσαν να τα καταλάβουν».
Επίκουρος (Γνωμολόγιον Κ.Π. 1168f, 115r).

Το Παράδειγμα του Κέπλερ (ο ίδιος άνθρωπος με δύο μεθοδολογίες) ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ - Ανυπόστατο Μοντέλο (Νοησιαρχική-Πλατωνική Μέθοδος)

Το φανταστικό μοντέλο του ηλιακού συστήματος σύμφωνα με τις θεωρίες του Πλάτωνα (1596)

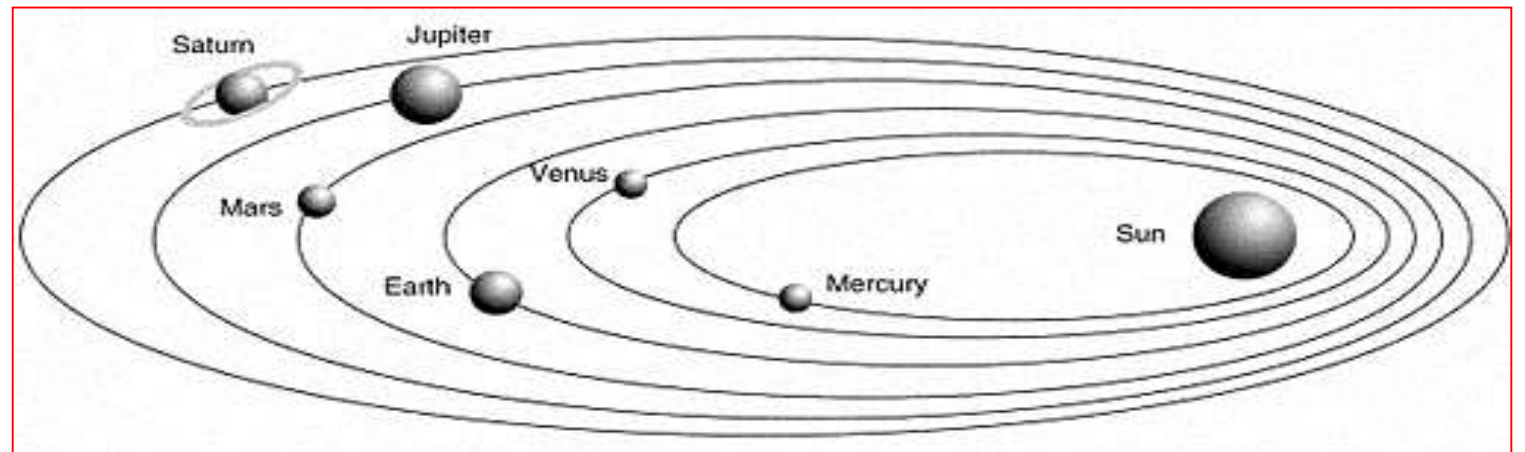
"Mysterium Cosmographicum"
(«Κοσμογραφικό Μυστήριο»)

Επιστημονικό Μοντέλο έως Σήμερα (Επιστημονική-Επικούρεια Μέθοδος)

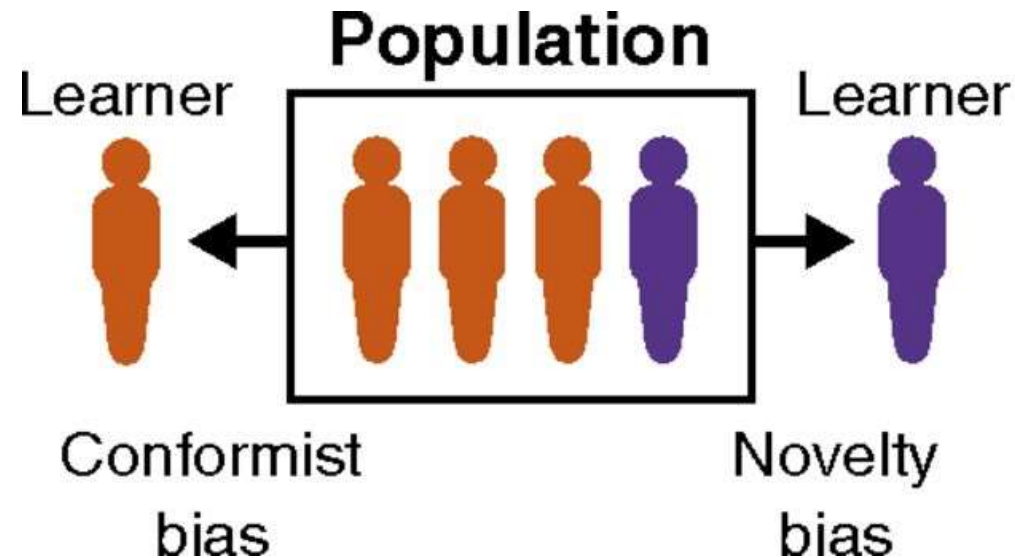
Το περιγραφικό μοντέλο του ηλιακού συστήματος σύμφωνα με αστρονομικές παρατηρήσεις (1609)

"Astronomia nova"
(«Νέα Αστρονομία»)

Συνειρμικό Μοντέλο Σκέψης - Συνηθισμένα λάθη προκατάληψης

- Κομφορμισμός αντιγραφή της συμπεριφοράς των περισσότερων
- Νεωτερισμός τάση να εμφανίζεται ως καλύτερο ό,τι είναι νέο

Επικούρεια προσέγγιση – Άρνηση του Κομφορμισμού και του Νεωτερισμού

«Διότι εγώ βεβαίως θα προτιμούσα μελετώντας την Φύση να ανακοινώσω με παρρησία αυτά που είναι ωφέλιμα σε όλους τους ανθρώπους, ακόμη και αν δεν συμφωνήσει κανείς μαζί μου, παρά να συμβιβάζομαι με τις κοινότοπες δοξασίες και να καρπώνομαι τον συχνό έπαινο των πολλών» (Επικούρου Προσφώνησις 29).

Σαχλαμάρα – Αδιαφορία για την αλήθεια

- Αδιαφορία για την αλήθεια
- Στόχος η δημιουργία εντυπώσεων (πολιτική επιλογή)

Παραδείγματα από κείμενα σε βιβλία:

• “Για τον Ωφελιμισμό ως ευτυχία εννοείται η ηδονή και η απουσία του πόνου. Ενώ ως δυστυχία είναι ο πόνος και η στέρηση της ηδονής.
Το αντίθετο δηλαδή από την Επικούρεια Φιλοσοφία”.

• “Για τον Επίκουρο, ναι, θεοί υπάρχουν **αλλά δεν είναι σύνθετα στερεά σώματα**” (παραπομπή)
(άσχετη παραπομπή όπου αναφέρονται τα στερεά σώματα αλλά όχι η υλική φύση των θεών που περιγράφεται στην Κύρια Δόξα 1)

Επικούρεια προσέγγιση – Άρνηση των Προκαταλήψεων

«Δεν πρέπει να μελετούμε την Φύση με αξιώματα κενά περιεχομένου και αυθαίρετους νόμους, αλλά όπως απαιτούν τα φαινόμενα. **Διότι η Ζωή μας δεν έχει ανάγκη από παραλογισμό και ανόητες γνώμες, αλλά από ηρεμία**»
Επίκουρος (Προς Πυθοκλή, ΔΛ Χ87).

Η “πολιτικού τύπου” προσέγγιση

Η Επικούρεια επιστημονική προσέγγιση

Scientific American, Φεβρουάριος 2018

"The Tribalism of Truth" ("Ο Φυλετισμός (Ρατσισμός) της Αλήθειας")

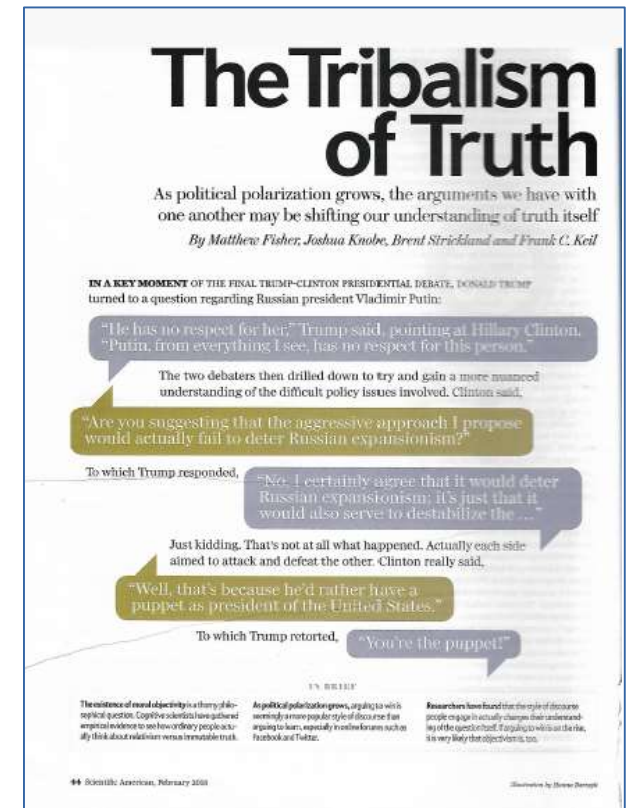
Fisher M, Knobe J, Strickland B, Keil F.

(3 Αμερικανοί και ένας Γάλλος,
ειδικοί στην Γνωσιακή Ψυχολογία και Πειραματική Φιλοσοφία)

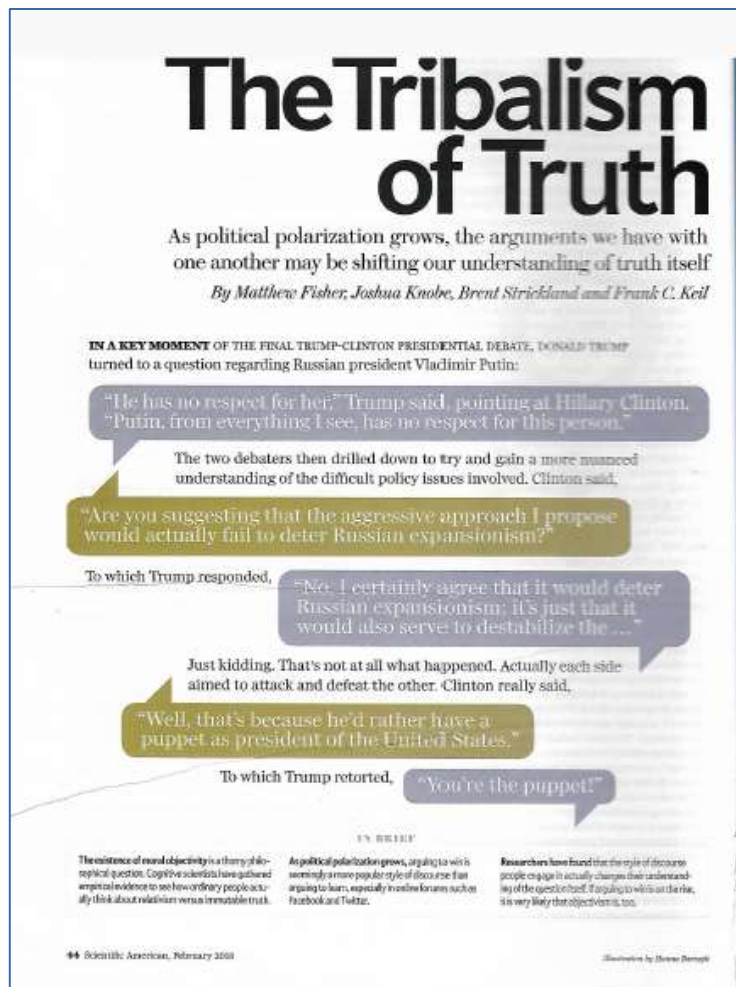
Στο άρθρο περιγράφεται:

α) η συζήτηση "πολιτικού τύπου"

β) η συζήτηση "φιλικού τύπου"

Η συζήτηση “πολιτικού τύπου”

● Παράδειγμα:

A: Πιστεύω ότι η έκτρωση είναι 100% επιλογή της γυναίκας.

B: Πιστεύω ότι η έκτρωση πρέπει να απαγορευτεί γιατί σταματά μια ζωή.

A: Η έκτρωση επιτρέπεται από τον νόμο της χώρας μας.

B: Η καρδιά του εμβρύου κτυπά στις 3 εβδομάδες, άρα πρόκειται για φόνο.

A: Είσαι μισογύνης!

B: Είσαι ανήθικος υπερασπιστής δολοφόνων!

● Έχει ως στόχο την **νίκη**

● Βασίζεται:

- στην εξαρχής πίστη σε ιδέες

- στον υποκειμενισμό

- σε ρητορικά επιχειρήματα

- στην άφιλη επιθετικότητα

(πολύ συνηθισμένη στις μέρες μας)

Η συζήτηση “φιλικού τύπου”

The Tribalism of Truth

As political polarization grows, the arguments we have with one another may be shifting our understanding of truth itself
By Matthew Fisher, Joshua Knobe, Brent Strickland and Frank C. Keil

IN A KEY MOMENT OF THE FINAL TRUMP-CLINTON PRESIDENTIAL DEBATE, DONALD TRUMP turned to a question regarding Russian president Vladimir Putin:

“He has no respect for her,” Trump said, pointing at Hillary Clinton. “Putin, from everything I see, has no respect for this person.”

The two debaters then drilled down to try and gain a more nuanced understanding of the difficult policy issues involved. Clinton said:

“Are you suggesting that the aggressive approach I propose would actually fail to deter Russian expansionism?”

To which Trump responded,

“No, I certainly agree that it would deter Russian expansionism; it’s just that it would also serve to destabilize the ...”

Just kidding. That’s not at all what happened. Actually each side aimed to attack and defeat the other. Clinton really said,

“Well, that’s because he’d rather have a puppet as president of the United States.”

To which Trump retorted, “You’re the puppet!”

IN BRIEF

The existence of moral objectivity is a thorny philosophical question. Cognitive scientists have gathered empirical evidence to see how ordinary people actually think about relativism versus irremovable truth.

As political polarization grows, arguing (a win is seemingly a more popular style of discourse) is an apparent to learn, especially in online forums such as Facebook and Twitter.

Researchers have found that the style of discourse people engage in actually changes their understanding of the speed of food. If people go with out the risk, it is very likely that objectivity is, too.

◆◆ Scientific American, February 2016
Illustration by Steven Denney

● Παράδειγμα:

A: Πού λες να πάμε για φαγητό;

B: Ας δοκιμάσουμε το νέο κινέζικο εστιατόριο που άνοιξε στο κέντρο.

A: Διάβασα κακές κριτικές γι’ αυτό. Τι λες να πάμε να φάμε πίτσα;

B: Ευτυχώς που ήξερες για το κινέζικο. Ας πάμε για πίτσα.

● Έχει ως στόχο την μάθηση

● Βασίζεται:

- στην κριτική σκέψη

- σε αντικειμενικές παρατηρήσεις

- στην από κοινού διερεύνηση ενός θέματος

- στην ηδονή της γνώσης και της φιλίας

Συζήτηση “πολιτική/ρητορική”

- Έχει ως στόχο την **νίκη**
- Βασίζεται:
 - στην εξαρχής πίστη σε ιδέες
 - στον υποκειμενισμό
 - σε ρητορικά επιχειρήματα
 - στην άφιλη επιθετικότητα
(πολύ συνηθισμένη στις μέρες μας)
- **(Ιδεαλιστική προσέγγιση)**

Συζήτηση “φιλική/επιστημονική”

- Έχει ως στόχο την **μάθηση**
- Βασίζεται:
 - στην κριτική σκέψη
 - σε αντικειμενικές παρατηρήσεις
 - στην από κοινού διερεύνηση ενός θέματος
 - στην ηδονή της γνώσης και της φιλίας
- **(Επικούρεια προσέγγιση)**

Συζήτηση “πολιτική/ρητορική”

- Έχει ως στόχο την **νίκη**
- Βασίζεται:
 - στην εξαρχής πίστη σε ιδέες
 - στον υποκειμενισμό
 - σε ρητορικά επιχειρήματα
 - στην άφιλη επιθετικότητα
 - (πολύ συνηθισμένη στις μέρες μας)

(Ιδεαλιστική προσέγγιση)

- Παραδείγματα προσωπικών επιλογών που διαστρεβλώνουν τα κείμενα:
 - **Ο Επίκουρος ως “άθεος”, “αναρχικός”, “ηδονιστής σαν τον Αρίστιππο” κλπ.,**
 - **επιθέσεις κατά του ιερέα Γκασσαντί, κατά του Αμερικανού Τζέφφερσον κλπ.**

Συζήτηση “φιλική/επιστημονική”

- Έχει ως στόχο την **μάθηση**
- Βασίζεται:
 - στην κριτική σκέψη
 - σε αντικειμενικές παρατηρήσεις
 - στην από κοινού διερεύνηση ενός θέματος
 - στην ηδονή της γνώσης και της φιλίας

(Επικούρεια προσέγγιση)

- Η ανάγνωση και κατανόηση των κειμένων είναι απόλαυση:
- “Σε συζητήσεις υψηλού πνευματικού επιπέδου περισσότερο κερδίζει ο ηττημένος καθώς μαθαίνει κάτι περισσότερο”.

Επικούρου Προσφώνησις 74

Η αντικειμενική συζήτηση “φιλικού τύπου” με στόχο την μάθηση

Η Επικούρεια προσέγγιση με Φρόνηση

“Όσον αφορά στις άλλες ενασχολήσεις το αποτέλεσμα έρχεται μόλις ολοκληρωθούν αυτές, ενώ για την φιλοσοφία η ευχαρίστηση είναι ταυτόχρονη με την γνώση. Διότι δεν έρχεται μετά την μάθηση η απόλαυση αλλά συγχρόνως με την μάθηση υπάρχει και απόλαυση”.

Επικούρου Προσφώνησις 27

“Η Αλήθεια είναι μεγάλη και θα επικρατήσει αν αφεθεί στον εαυτό της, επειδή αυτή είναι η σωστή και επαρκής ανταγωνίστρια του λάθους, και δεν έχει τίποτα να φοβηθεί από την σύγκρουση, εκτός εάν από την ανθρώπινη παρεμβολή αφοπλιστεί από τα φυσικά της όπλα, την ελεύθερη επιχειρηματολογία και τον διάλογο, λάθη που παύουν να είναι επικίνδυνα όταν επιτρέπεται ελεύθερα να τα αντικρούουν”.

Τόμας Τζέφφερσον

Καταστατικό της Βιρτζίνια για τη θρησκευτική ελευθερία (1786)

Η υποκειμενική συζήτηση “πολιτικού τύπου” με στόχο την **νίκη**

Δεν είναι Επικούρεια προσέγγιση!

“Ποτέ δεν θέλησα να αρέσω στους πολλούς. Διότι αυτά που άρεσαν σε εκείνους δεν ενδιαφέρθηκα να τα μάθω, ενώ αυτά που ευχαριστούσαν εμένα εκείνοι δεν μπορούσαν να τα καταλάβουν”.

Επίκουρος (Γνωμολόγιον Κ.Π. 1168f, 115r)

“Διότι εγώ βεβαίως θα προτιμούσα μελετώντας την Φύση να ανακοινώσω με παρρησία αυτά που είναι ωφέλιμα σε όλους τους ανθρώπους, ακόμη και αν δεν συμφωνήσει κανείς μαζί μου, παρά να συμβιβάζομαι με τις κοινότοπες δοξασίες και να καρπώνομαι τον συχνό έπαινο των πολλών”.

Επίκουρος (Επικούρου Προσφώνησις 29)

Η υποκειμενική συζήτηση “πολιτικού τύπου” με στόχο την **νίκη**

Δεν χαρακτηρίζεται από Επικούρεια φρόνηση!

“Είναι δυνατόν να ξεχωρίσουμε την φύση κάποιου που μιλά με παρρησία λόγω ευγενικού χαρακτήρα από κάποιον με μοχθηρό χαρακτήρα. Ευγενικός είναι καθένας που πάντα έχει καλή πρόθεση, φιλοσοφεί συνετά και διαρκώς, είναι μεγαλόψυχος, αδιάφορος για την δόξα, καθόλου δημαγωγός, απαλλαγμένος από φθόνο, αναφέρεται μόνο στο θέμα συζήτησης και δεν ξεφεύγει από αυτό για να προσβάλλει ή να διαπομπεύσει ή να περιφρονήσει ή να βλάψει, ούτε χρησιμοποιεί ασελγείς εκφράσεις ή κολακείες”. *Φιλόδημος ο Γαδαρηνός (Περί Παρρησίας, Φ.Π. Ια,Ιβ)*

“Πολλούς θα μπορούσα να σου υποδείξω, οι οποίοι, δεν ξέρω πώς, έχουν προσβληθεί από αυτή την αρρώστια και έγιναν φίλοι του ψεύδους, ώστε να λυπάμαι που τέτοιοι άνθρωποι «άψογοι σε όλα» χαίρονται να εξαπατούν και τους εαυτούς τους και όσους τους συναναστρέφονται... Για τέτοια ψέματα ισχυρό φάρμακο έχουμε την παρατηρούμενη αλήθεια και τον παντού εφαρμόσιμο ορθό λογισμό, που εάν τον χρησιμοποιούμε δεν θα μάς τaráξει κανένα από τα κενά περιεχομένου και μάταια αυτά ψέματα”. *Λουκιανός ο Σαμοσατεύς (Φιλοψευδής 40)*

Η επιλογή είναι δική μας:
Επικούρεια/επιστημονική/ φιλική προσέγγιση ή
Πλατωνικός/πολιτικός υποκειμενισμός/σαχλαμάρα;

Η Επικούρεια επιστημονική προσέγγιση με φρόνηση Συμπεράσματα

Οι συμπεριφορές "πολιτικού τύπου"

- προέρχονται από **συνειρμικό** τρόπο σκέψης
- χαρακτηρίζονται από **προκαταλήψεις** (ιδεαλιστική προσέγγιση)
- χαρακτηρίζονται από **αδιαφορία για την αλήθεια** (σαχλαμάρα)
- προκαλούν **ταραχή**, οδηγούν στην **διχόνοια**, στην **άφιλη απομάκρυνση** και σε **καταστάσεις σύγκρουσης**

Κλειστή κοινωνία με αμόρφωτους πολίτες

Οι έμφρονες άνθρωποι και οι πραγματικοί φίλοι της Επικούρειας φιλοσοφίας προτιμούν την ηδονή που συνυπάρχει με

- τον **επιστημονικό/αναλυτικό** τρόπο σκέψης
- την **"φιλική συζήτηση"**
- την από κοινού **μάθηση** και **βελτίωση**

Ανοικτή κοινωνία με μορφωμένους πολίτες

«Αν καλοεξετάσει κανείς τι είναι **εχθρικότερο για την φιλία** και τι παραγωγικότερο για την έχθρα, **θα βρει την πολιτική**, επειδή αυτή δίνει αφορμή στην ζήλια και γεννά την συντρόφισσά της, την φιλοπρωτία, και τις διαφωνίες και τις αντιθέσεις»
Φιλόδημος (Κ. Καλεύρας "Γνωριμία με τον Επίκουρο και την Φιλοσοφία του", 2010)

Η Επικούρεια επιστημονική προσέγγιση με Φρόνηση

Πρόθεση των Φίλων της Επικούρειας φιλοσοφίας

Θεωρούμε ότι η Επικούρεια φιλοσοφία χαρακτηρίζεται από διατύπωση απόψεων με παρρησία αλλά και με φιλική διάθεση για συζήτηση. Η επίθεση με υβριστικές κατηγορίες δεν ταιριάζει σε Επικούρειους. Οι Επικούρειοι συζητούν φιλικά, δεν βρίζουν ούτε συκοφαντούν. Οι διαφορετικές απόψεις είναι σεβαστές, αλλά πρέπει να συζητούνται με νηφαλιότητα και με παράθεση στοιχείων. Οι Φίλοι της Επικούρειας φιλοσοφίας δεν είναι διατεθειμένοι να ακολουθήσουν τις ανοησίες των φατριών και της πολυδιάσπασης, που χαρακτηρίζουν τις πολιτικές ή τις θεολογικές ομάδες. Εκείνοι που ισχυρίζονται ότι σέβονται τον Επίκουρο, αλλά δεν σέβονται τις αρχές του περί φιλίας, ίσως θα πρέπει να το ξανασκεφτούν μήπως βρίσκονται σε λάθος χώρο. Η ενότητα των Φίλων της διδασκαλίας του Επίκουρου στηρίζεται -και εννοούμε να τη στηρίζουμε- στην επικούρεια φιλία.

**Φίλοι της Επικούρειας Φιλοσοφίας
από τους Κήπους Αθηνών και Θεσσαλονίκης - Οκτώβριος 2010**

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

(Διευκρίνιση: το επιτύμβιο ανάγλυφο δεν περιέχει ...αρχαίο λάμπτοπ!)